

« zurück blättern vor »

SZPERKA subst. f., ab 1472; auch *sperka*, *spyrka*, *szpyrka*. **1** ‘Speck’ – ‘słonina’: 1472 Rost nr 1580, STP *Sperka carbonella*. ◦ 1564 BielKron 301v, SPXVI *nie miał co ięść / aż bothy miásto szperek iadał*. ◦ 1573 Strum L4, SPXVI *schłopy w Kárczmie rad śiada [...] A ięfli go ná szpérki profzq [...]*. ◦ (†1584) 1586 KochPieś 21, SPXVI *ci [...] szpérki niedopiek / [...] głódzq [= gryzq]*. ◦ (†1611) 1613 SyrZiel 525, SP17 *Szumieniu [...] fok Ručićany z świeżem máflem, ábo z tłuŝtoŝciq ze ŝzpyrek wieprzowych [...] odpqđza*. ◦ (1650) 1692 Star.Ref. 30, L *Szlachta iuz nie chce się szperq i wędzonq kontentować; ale bankiety rozpuŝtne ŝtroi*. ◦ (1874–1875) 1950 Prus Kłop. 39, DOR *Zjadłq wazę barszczu ze szperq i kartoflami*. ◦ (1879) 1936 Bon. Kośc. 143, DOR *Na kominku juź ogień. Garnce miłe gwarzq o wieczery, juź szperki w tygliku się skwarzq*. ◦ 1893 Rol.Gaw. 19, DOR *Kiedy zoczył przysmaki na stolach, mianowicie kiełbaski, szperkę wędzonq, szynki i nogi wieprzowe oblane galaretq, slinka mu do ust plynęła*. ◦ †1896 Kaczsk., SW *Anom zawsze to wiedział, że nie dla kota S[[zperka]]*. ◦ 1952 Bocheń.Praw. 122, DOR *Rozlał do szklanek wódkę, wypili i przekqsili szperq z ogórkciem*. – STP, SPXVI, MAĆZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. **2** ‘Profit, materieller Vorteil’ – ‘korzyść materialna’: [hapax] 1696 Pot.Pocz. 422, L *Každy co weźmie, żaden nie poyđzie bez szperki*. – L, SWIL, SW (przen.). **3** ‘Geizhals’ – ‘skapiec’: [hapax] 1775–1806 Teat. 16b 37, L *A na cóź ci, moia Salusiu, ŝtary szperka, kiedy mnie młodszeo całym u nóg swoich widzisz potciem?* – L, SWIL, SW. ◦ **Var:** *sperka* subst. f., 1472 Rost nr 1580, STP – STP, SPXVI, MAĆZ, SWIL, SW, DOR; *spyrka* subst. f. – SWIL, SW (gw.); *szperka* subst. f., (1551) 1564 Biel.Kr. 129, L – SPXVI, MAĆZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR; *szpyrka* subst. f., (†1611) 1613 SyrZiel 525, SP17 ◦ [LBel.] (1632) 1648 Star.Ryc. 37, L – L, SWIL, SW (stp.). ◦ **Etym:** **1** mnd. *spîr* subst. n., ‘Kleinigkeit’, MNDS. **2** nd. *Spirke* subst. f., ‘ein Schnittchen Speck’, GRI s.v. *Spiere*, nur für Inh. 1. ◦ **Konk:** †*szpek*. ◦ **Der:** *szpereczka* subst. f., zuerst geb. L. ❖ *Spiere* ‘eine Kleinigkeit’ ist niederdeutsch, mit den Ableitungen *spyrken* subst. n. und *spirke* subst. f. (GRIMM). Die Belege bei GRIMM stammen, bis auf eine Ausnahme (Lerchheimer 16. Jh.), aus dem 19. Jh. Der einzige Beleg für *spirke* ‘Speck’ (*ein schnittchen speck [...] was sie hier eine ‘spirke’ nennen*) stammt aus ‘Ein Jugendleben’, ein biographisches Idyll aus Westpreußen, Leipzig 1852 von Bogumil Goltz. Da *spîr* bereits im Mittelniederdeutschen belegt ist, ist das Vorhandensein von mnd. *spirke* im 14. Jh. (s. den Erstbeleg oben), auch wenn wir keine Belege dafür haben, nicht unwahrscheinlich.

« zurück blättern vor »